

СТАВЛЕННЯ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО СУЧАСНОЇ ШКІЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

Наталія СОРОКОЛІТ

Львівський державний університет фізичної культури

Анотація. У статті розглянуто питання ставлення учителів фізичної культури до навчальної програми з фізичної культури, яка ґрунтується на реалізації принципу варіативності. Проаналізовано результати опитування 400 педагогів, що викладають предмет «Фізична культура» в загальноосвітніх навчальних закладах у 5–9 класах. Здійснено аналіз нових підходів, що внесені до сучасної навчальної програми. Виявлено позитивне ставлення учителів фізичної культури до сучасної програми: 76% опитаних учителів визнають, що розподіл навчального матеріалу на варіативну й інваріантну складові є позитивним; 57% вважають програму інноваційною; 88% стверджують, що програма сприяє повному чи частковому формуванню здорового способу життя учнів.

Ключові слова: учителі фізичної культури, сучасна шкільна програма, інноваційність.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Навчальну програма «Фізична культура. 5–9 класи» розроблено відповідно до вимог Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти [3]. Сучасну навчальну програму для учнів 5 класів було запроваджено в навчально-виховний процес у вересні 2013 роком. Ця програма ґрунтується на принципі варіативності й має низку нововведень, яких не містили навчальні програми М. Зубалія (2001) та В. Єрмолової (2004). Аналіз останніх досліджень виявив, що думка дослідників щодо ефективності програми неоднозначна. Одні вважають, що впровадження навчальної програми, яка ґрунтується на принципі варіативності та містить інноваційні підходи до планування навчального матеріалу з фізичної культури удосконалив фізичне виховання школярів (Т.Ю. Круцевич, С.М. Дятленко, І.В. Лисак), оскільки при плануванні враховуються інтереси дітей і матеріально-технічна база школи, інші стверджують, що в навчальній програмі допущено низку недоліків, а саме: зниження показників навчальних нормативів призведе до втрати інтересу до рухової активності (В.В. Соломонко, Б.М. Шиян). У дослідженнях А. Шпільчака та М. Презлятої вказано, що учителі відчувають професійні труднощі в роботі за модульною програмою[5].

У дисертаційному дослідженні І.В. Бакіко (2007) підтверджено, позитивний розподіл навчального матеріалу на варіативну й інваріантну складову. І.В. Лисак (2013) довела позитивний вплив на фізичну підготовленість потребо-мотиваційного компоненту навчальної програми. Необхідним, на нашу думку, є урахування точки зору педагогів-практиків щодо ефективності сучасної навчальної програми з фізичної культури, що базується на принципі варіативності. Це і стало основною складовою нашого дослідження.

Мета дослідження: дослідити ставлення учителів фізичної культури, до змісту та нововведень чинної навчальної програми.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз інноваційних підходів, які внесені до сучасної навчальної програми.
2. Дослідити ставлення учителів фізичної культури до змісту навчальної програми.

Організація дослідження. Дослідження проводилося на базі Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Учасниками дослідження були вчителі, педагогічний стаж яких становить від 1 до 5 років – 3%, від 5 до 10 років – 13%, від 10 до 15 років – 15%, від 15 до 20 років – 15%, понад 20 років – 54% від загальної кількості опитаних.

Цікавим є той факт, що до опитування залучено фахівців із різними кваліфікаційними категоріями, а саме: спеціаліст – 10%, спеціаліст II категорії – 19%, спеціаліст I категорії – 32%, спеціаліст вищої категорії – 39%. Серед опитаних учителів 75% не мають педагогічних звань, 21% – педагоги, що мають педагогічне звання «старший учитель» та 4% – «учитель-методист».

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення даних наукової та методичної літератури й офіційних документів, соціологічні методи, методи математичної статистики.

Результати дослідження. Впровадження навчальної програми «Фізична культура в школі: навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня 5–9 класи» (НПФК) у середньому шкільному віці забезпечує наступність між початковою та старшою школою; дає змогу максимально використовувати наявний кадровий та матеріально-технічний ресурс школи; враховує регіональні особливості та традиції у розвитку фізкультурної освіти; характеризується спрямованістю на реалізацію принципу варіативності, який передбачає планування навчального матеріалу відповідно до віково-статевих особливостей учнів, їхніх інтересів на схильностей [1,4].

Під час розробки програми для учнів 5–9 класів, що базується на принципі варіативності, здійснено нові підходи, а саме: самостійність загальноосвітньої школи у виборі видів спорту, залежно від матеріально-технічної бази школи й інтересів учнів; можливості зміни виду спорту в кожному новому навчальному році. Окрім цього, обов'язкова теоретична підготовка, яка дає базові знання з фізичної культури і сприяє їх реалізації у складанні індивідуальних програм фізкультурно-оздоровчих занять. Ще однією важливою складовою сучасної програми з фізичної культури є надання можливості вибору учням певної кількості видів спорту, що забезпечує виконання освітніх завдань із розширенням арсеналу рухових навичок і набуття знань про різні види спорту та виховних завдань (зокрема, формування інтересу школярів до одного з видів спорту для занять у позаурочний час) [2, 5].

Крім цього, у НПФК задекларовано нові підходи в оцінюванні навчальних досягнень учнів середнього шкільного віку, а саме: система нарахування «бонусних» балів. При оцінюванні навчальних досягнень учнів пропонується враховувати особисті досягнення школярів упродовж навчального року; ступінь активності учнів на уроках; залучення учнів до занять фізичною культурою у позаурочний час; участь у спортивних змаганнях усіх рівнів [6]. Відповідно до навчальної програми, вчитель, застосовуючи систему нарахування «бонусних» балів, може корелювати оцінку, збільшуючи на 1–2 бали.

Описані вище нові підходи спонукали нас до проведення опитування вчителів фізичної культури для дослідження ставлення фахівців з фізичної культури до змісту навчальної програми.

Узагальнивши відповіді респондентів, ми дослідили, що вчителі вважають за необхідне працювати за єдиною державною програмою. На питання анкети «Чи потрібна, на Вашу думку, державна програма з фізичного виховання?» 132 педагоги (94 %) у містах Львівської області і 242 учителі (93 %), які працюють у сільських школах вважають, що єдина програма на території України потрібна (рис.1).

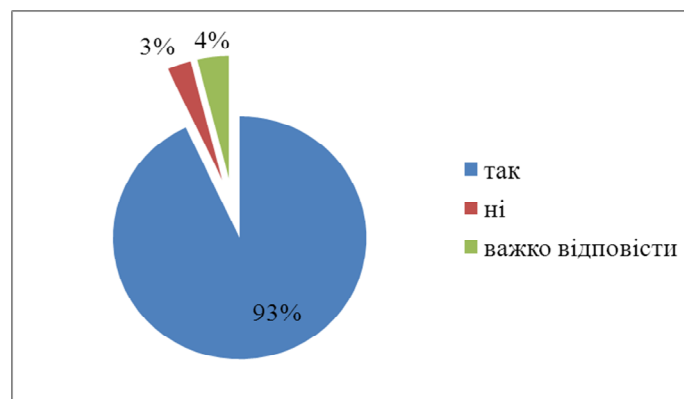

Рис.1. Необхідність єдиної державної програми з фізичної культури

Але варто зазначити, що незначний відсоток респондентів – 3% по області (4 % у містах і 2 % у селах) – має протилежну думку і програму має створювати учитель. Важко визначити-

ся на це запитання 4% учителям, з них 2 % педагогів, що працюють у містах, і 5 % – у сільській місцевості.

На запитання «Чи позитивним, на Вашу думку, є розподіл у сучасній навчальній програмі на варіативну й інваріантну складові?» 76% опитаних фахівців дали стверджувальну відповідь. Адже саме такий підхід дозволяє якісно спланувати навчальний матеріал і не виокремлює деякі види спорту як пріоритетні. Саме такий підхід був основним у попередніх програмах – М. Зубалія (2001) та В. Єрмолової (2004). За цими програмами футболу та легкій атлетиці відводилася роль пріоритетного навчального матеріалу, а гімнастику, спортивні ігри: баскетбол, гандбол, волейбол, кросову та лижну підготовку, туризм, плавання, атлетичну гімнастику, професійно-прикладну фізичну підготовку учні вивчали як матеріал для обов'язкового повторення.

Поряд з тим 10% учителів не підтримують такого розподілу і 14% учителям фізичної культури важко відповісти на це запитання. Варто зазначити, що такий розподіл більше підтримують учителі, які працюють у міських школах. Доказом цього слугує поданий у табл. 1 матеріал.

Таблиця 1

Ставлення учителів фізичної культури до розподілу на інваріантну та варіативну частини навчальної програми

№ з/п	Варіанти відповідей	Результати опитування респондентів				разом, %
		місто		село		
		к-сть	%	к-сть	%	
1	Позитивне	127	91,0	174	67,0	76
2	Негативне	3	2,0	34	13,0	10
3	Важко відповісти	8	6,0	52	20,0	14

На запитання «Чи несе навчальна програма, що базується на принципі варіативності новизну й інноваційну спрямованість у викладанні предмету?» 57% учителів дали стверджувальну відповідь, 17% не вважають, що у програмі закладено нові підходи у викладанні предмета і 26% не визначилися із відповіддю на це запитання. При цьому негативно висловилися на це запитання однаково і вчителі, що працюють у містах і селах області, це 17% від усіх опитаних респондентів. У міських школах 60% вважають, що нововведення внесено до навчальної програми і 23% важко визначитися із відповіддю на це запитання. Щодо педагогів, які працюють у сільській місцевості, то 56% визнають, що програма має елементи новизни й інноваційності і 27% не відповіли на це запитання (рис. 2).

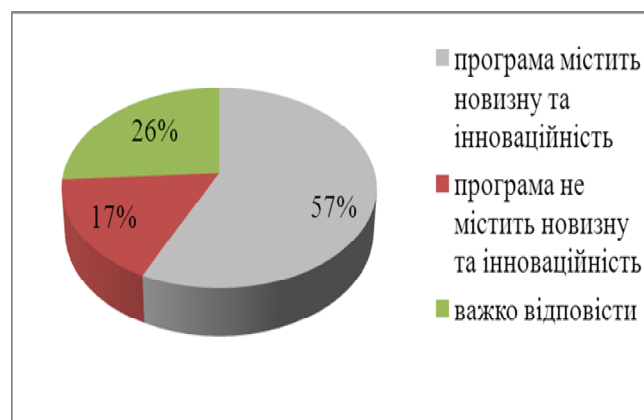

Рис. 2. Розуміння вчителів фізичної культури новизни та інноваційності навчальної програми, що ґрунтується на принципі варіативності

Отже, проаналізувавши відповіді фахівців на це запитання, ми можемо стверджувати, що понад 50% учителів розуміють різницю між плануванням навчального матеріалу за попе-

редньою програмою, яка не враховувала інтереси та вибір видів спорту учнями, та чинного програмою, яка ґрунтується на цих підходах. Разом з тим 43% учителів, які викладають предмет у 5–9 класах, потребують додаткових роз'яснень основних змін, які внесено в чинну програму.

Згідно з сучасною навчальною програмою, основна мета уроку фізичної культури – формування в учнів стійкої мотивації щодо збереження свого здоров'я, фізичного розвитку, фізичної підготовленості; гармонійний розвиток природних здібностей і психічних якостей; використання засобів фізичного виховання в організації здорового способу життя [6].

На запитання «Чи спроможний зміст навчальної програми забезпечити формування стійкої мотивації на збереження та зміцнення здоров'я учнів?» 47% учителів дали схвальну відповідь, 21% вважають, що такої мотивації при впровадженні навчальної програми досягти неможливо і 32% респондентів важко відповісти на це запитання. При цьому відповіді учителів і міських і сільських шкіл суттєво не відрізнялися, що й зазначено в табл.2.

Таблиця 2

Вплив навчальної програми на формування стійкої мотивації на збереження та зміцнення здоров'я

№ з/п	Варіанти відповідей	Результати опитування респондентів				
		місто		село		разом %
		к-сть	%	к-сть	%	
1	Зміст програми впливає на формування мотивації	69	49,0	122	47,0	47,0
2	Зміст програми не впливає на формування мотивації	24	17,0	60	23,0	21,0
3	Важко відповісти	48	34,0	78	30,0	32,0

Цікавим, на нашу думку, є відповіді респондентів щодо того, чи відповідає зміст навчальної програми для учнів 5–9 класів вимогам сьогодення щодо формування здорового способу життя. 66% опитаних учителів зазначають, що відповідає частково, 22% учителів дали стверджувальну відповідь, при цьому учителі міських шкіл більше підтримують це твердження, ніж колеги, які працюють у сільській місцевості. Це відповідно 28% і 19%. Ми встановили, що 8% фахівців не вважають сучасну програму такою, яка відповідає вимогам сьогодення щодо формування засад здорового способу життя та 4% респондентів не відповіли на це запитання (табл. 3).

Таблиця 3

Вплив навчальної програми на формування здорового способу життя (ЗСЖ)

№ з/п	Варіанти відповідей	Результати опитування респондентів				
		місто		село		разом %
		к-сть	%	к-сть	%	
1	Зміст програми впливає на формування ЗСЖ	39	28,0	49	19,0	22,0
2	Зміст програми частково впливає на формування ЗСЖ	92	66,0	172	66,0	66,0
3	Зміст програми не впливає на формування ЗСЖ	8	6,0	21	8,0	8,0
4	Важко відповісти	0	0,0	18	7,0	4,0

Як відображено в табл. 3, 88% опитаних учителів повністю або частково вважають сучасну програму такою, що несе в собі оздоровчий напрямок фізичної культури, й ми можемо стверджувати, що зміст навчальної програми сприяє формуванню здорового способу життя школярів.

На запитання «З яких джерел Ви частіше отримуєте інформацію про нововведення до програм із фізичної культури?» 65% опитаних фахівців міських і сільських шкіл відповіли, що отримують інформацію з науково-методичних семінарів, із засідань районних (міських) методичних об'єднань, конференцій; 54% вважають, що найсуттєвішу інформацію вони отримують під час курсової перепідготовки в інституті післядипломної педагогічної освіти; 43%, готуючись до проведення уроку, використовують науково-методичну літературу; 35%

ведуть пошукову роботу в мережі Інтернет та 12% черпають знання, оглядаючи засоби масової інформації та телебачення. Варто зазначити, що вчителі, які працюють у міських школах, більше отримують інформацію через мережу Інтернет, а ніж учителі, що працюють у сільських школах. Це відповідно 49% та 29% опитаних учителів. Щодо інформації, яку можна отримати із засобів масової інформації, то ситуація є обернено пропорційною – 15% учителів сільських шкіл та 6% учителів, що працюють у містах Львівської області, стверджують, що використовують матеріал, поданий у ЗМІ та телебаченні для підготовки до уроків.

Висновки:

1. Аналіз науково-методичної літератури та попередніх навчальних програм, який ми провели показав, що автори сучасної навчальної програми з фізичної культури внесли нові підходи до планування навчального матеріалу, а саме:

- розподіл на дві складових – інваріантну та варіативні;
- самостійність школи у виборі видів спорту, залежно від матеріально-технічної бази школи та інтересів учнів;
- можливості зміни виду спорту в кожному новому навчальному році; система нарахування «бонусних балів» в оцінюванні школярів.

2. Узагальнені відповіді респондентів свідчать про позитивне ставлення учителів фізичної культури до сучасної програми: 76% опитаних учителів визнають, що розподіл навчального матеріалу на варіативну й інваріантну складові є позитивним; 57% вважають, що програма містить новизну й інноваційність; 88% стверджують, що програма сприяє повному чи частковому формуванню здорового способу життя учнів.

3. Під час опитування учителів ми виявили джерела поінформування учителів-практиків щодо змісту навчальної програми. Найбільш дієвим джерелом інформації щодо нововведень сучасної навчальної програми вчителі фізичної культури вважають науково-методичні семінари, засідання районних (міських) методичних об'єднань, конференції. Про це висловилися 65% фахівців; 54% отримують таку інформації під час проходження курсової перепідготовки; 43% – науково-методичної літератури; 35% – із Інтернет-сайтів та 12% – із ЗМІ і телебачення.

Перспективи подальших досліджень. Надалі наші дослідження будуть спрямовані на вивчення співвідношення впровадження варіативних модулів навчальної програми до матеріально-технічної бази загальноосвітніх навчальних закладів та інтересу учнів до того чи іншого виду спорту у 5-х класах.

Список літератури

1. Дятленко С. М. Презентація і обговорення навчальної програми з фізичної культури для 5 – 9 класів / С. М. Дятленко // Фізичне виховання в сучасній школі. – 2012. – № 2 – С. 8 – 9.
2. Круцевич Т. Ю. Концепція удосконалення програм з фізичної культури в загальноосвітній школі / Т. Ю. Круцевич // Фізичне виховання в сучасній школі. – 2012. – № 2 – С. 9 – 12.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392.
4. Сороколiт Н. С. Готовність учителів фізичної культури працювати в умовах модульної навчальної програми / Н. С. Сороколiт // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – К., 2013. – С. 243-247.
5. Сороколiт Н. С. Фізичне виховання школярів в умовах модульного навчання / Н. С. Сороколiт // Молода спортивна наука : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту та здоров'я людини. – Л., 2013. – Вип. 17, т. 2. – С. 208 – 211.
6. Фізична культура в школі : навч. прогр. 1 – 4, 5 – 9 класів загальноосвіт. навч. закл. – К. : Літера ЛТД, 2013. – 352 с.

ОТНОШЕНИЕ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ К СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЬНОЙ ПРОГРАММЕ

Наталья СОРОКОЛИТ

Львовский государственный университет физической культуры

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы отношения учителей физической культуры к учебной программе по физической культуре, основанной на реализации принципа вариативности. Проанализированы результаты опроса 400 педагогов, преподающих предмет «Физическая культура» в общеобразовательных учебных заведениях в 5-9 классах. Осуществлен анализ новых подходов, которые внесены в современную учебную программу. Выявлено положительное отношение учителей физической культуры к современной программе: 76 % опрошенных учителей признают, что распределение учебного материала на вариативную и инвариантную составляющие является положительным; 57 % считают программу инновационной; 88 % утверждают, что программа способствует полному или частичному формированию здорового образа жизни учащихся.

Ключевые слова: учителя физической культуры, учебная программа, инновационность.

PHYSICAL EDUCATORS' ATTITUDE TOWARDS THE CURRICULUM BASED ON VARIABILITY PRINCIPLE

Natalia SOROKOLIT

Lviv State University of Physical Culture

Abstract. The article is devoted to the issue of physical educators' attitude towards the physical education curriculum based on the variability principle realization. The results of the poll among 400 physical educators who teach PhE at secondary schools among middle school-age pupils have been analyzed. New approaches have been identified that are based on the principle of variability and have been added to the modern curriculum. Physical educators' opinion as for the content of teaching material has been analyzed. The positive attitude of teachers of physical education to the current program: 76% of teachers recognize that the distribution of educational material on the variant and invariant components is positive, while 57% believe innovation program, 88% say that the program promotes whole or in part a healthy lifestyle of pupils.

Key words: physical educators, curriculum, the principle of variability, innovation.